

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Globalisme versus nationalisme: een terugkeer naar ideologieën zichtbaar in het klimaatdebat (?)

Pinna, S.; Plas, R.

Citation

Pinna, S., & Plas, R. (2021). Globalisme versus nationalisme: een terugkeer naar ideologieën zichtbaar in het klimaatdebat (?). *Bestuurskundige Berichten*, 36(2), 18-21. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3212677>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3212677>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Globalisme versus nationalisme

Een terugkeer naar ideologieën zichtbaar in het klimaatdebat (?)

Sebastiano Pinna

Rebecca Plas

Ideologie is wedergekeerd. Het huidige politieke klimaat is niet altijd meer te duiden door ‘links’ en ‘rechts’ tegenstellingen. Ten grondslag van politieke opvattingen liggen veelal ideologische argumenten. Globalisme versus nationalisme: argumenten voor internationale samenwerking versus argumenten voor een nationale aanpak en identiteit. Het maatschappelijk debat is dan ook gepolariseerd geraakt: hoe in de jaren '90 juist het politieke midden werd opgezocht, is er nu een verschuiving voltrokken naar de uitersten van het politieke spectrum.¹ In het klimaatdebat zijn globalistische en nationalistische argumenten duidelijk zichtbaar. Hieronder volgen twee betogen vanuit beide ideologische spectra. Sebastiano betoogt de aanpak van klimaatverandering vanuit een globalistische visie en Rebecca betoogt de aanpak van klimaatverandering vanuit een nationalistische visie. Afsluitend wordt uiteengezet hoe een nationaal burgerforum een manier is om deze gepolariseerde tegenpolen te verenigen.

“Hoe in de jaren '90 het politieke midden werd opgezocht, is er nu een verschuiving voltrokken naar de uitersten van het politieke spectrum”

Een globalistische blik op klimaatbeleid

door Sebastiano Pinna

De vervaging van het links-rechts denken lijkt in het debat over klimaatverandering niet meer dan wenselijk. Laten we een ding helder krijgen: je hoeft niet links noch rechts te zijn om klimaatverandering een

probleem te vinden. Het fundamentele debat erover heeft zelfs weinig met politiek te maken. Iedereen wil toch schone lucht? Iedereen wil toch een goed functionerend ecosysteem, waarbij de natuur zichzelf in balans kan houden om extreme weersomstandigheden te beperken? Iedereen wil toch dat ons nageslacht - alhoewel waarschijnlijk met 2 miljard meer dan nu - een net zo welvarend leven kan leiden als wij hebben gehad? Of je nou rechts of links ‘bent’, een energietransitie die wereldwijd zorgt voor bbp-verhoging, een groei aan banen met zich meebrengt en groei in het menselijk welzijn bewerkstelligt (o.a. beperking van impact van klimaatrampen en van luchtverontreiniging), is bewijs genoeg dat klimaatbeleid geen ‘linkse’ bezigheid is, wat vaak wel wordt gedacht.² Dit links-rechts denken is irrelevant voor de klimaatdiscussie, terwijl ideologische visies op de aanpak van klimaatverandering veel relevanter zijn. In deze paragraaf betoog ik dat internationale samenwerking in de context van globalisering de juiste aanpak is om klimaatverandering wereldwijd het hoofd te bieden.

“Naarmate de wereld blijft veranderen en we steeds meer met elkaar verbonden raken, zal globalisering zowel voordelen als nadelen met zich meebrengen, maar hoe dan ook: het is hier en het gaat niet weg. Stay global”, vatte Barack Obama bondig samen in zijn toespraak aan de University of Massachusetts in 2006. De voordelen van globalisering op economisch vlak zijn evident: het zorgt voor enorme economische groei, en de positieve effecten voor bijvoorbeeld de Europese Unie zijn onmiskenbaar: lagere heffingen, werkgelegenheid en enorme toename van export. De nadelen van diezelfde globalisering worden veelal herleid tot de negatieve externaliteiten, in

het bijzonder klimaatverandering. Klimaatverandering kan worden gezien als de keerzijde van globalisering. De wereldwijde industrialisatie heeft aantoonbaar geleid tot de klimaatproblematiek. Naarmate economische en politieke globalisering stijgt, groeit de CO₂-uitstoot immers mee.³ Opwarming van de aarde en ecologische achteruitgang zijn onlosmakelijk verbonden met de expansie van de wereldeconomie

“Het bestrijden van klimaatverandering vereist een globale lange termijn-aanpak, die het belang van de markt overschrijdt en grenzen legt aan hoe ver die markt mag reiken, zodat economieën koolstofvrij kunnen worden gemaakt”

vanaf de jaren 50, de ‘Great Acceleration’. De snelle stijging van sociaaleconomische indicatoren, bbp-groei, en verstedelijking als gevolg hiervan houden oorzakelijk verband met de stijgende CO₂-emissies en verslechtering van het milieu.⁴ Dit laat sommige groepen, waaronder Extinction Rebellion, onverlet om het standpunt in te nemen dat economische groei tot op zekere hoogte een halt moet worden toegeeroepen. Een zeer kritische blik op globalisering is in ieder geval onvermijdelijk. Britse investeerder Jeremy Grantham vat het mooi samen: “We kappen onze bossen, we putten onze bodem uit, we vervuilen en verspillen ons water, en we maken een open riool van onze atmosfeer. Dat vind je alleen niet terug op begrotingen en belastingaangiften”.⁵ De kapitalistische globalistische systemen verlangen naar meer en meer, maar rekenen niet af met de impact op ons milieu en klimaat. Het kan vreemd doen voorkomen dat veel groepen en politieke partijen die klimaatverandering willen oplossen, tegelijkertijd juist voorstander zijn van meer globalisering en internationale samenwerking, terwijl dat systeem juist disproportionele impact heeft gehad op het klimaat. Toch betoog ik dat een globalistische bril de enige juiste manier is om te kijken naar het oplossen van klimaatverandering. Volgens wetenschapper Jeremy Green is een herziening van het globalistische systeem wel noodzakelijk, om die zodanig aan te wenden dat de oplossing van het klimaatprobleem contra-intuïtief juist ligt in globalisering⁶.

Een nationale visie is in ieder geval te beperkend, vind ik. Het bestrijden van klimaatverandering vereist namelijk een globale lange termijn-aanpak. Een aanpak die het belang van de markt overschrijdt en grenzen legt aan hoe ver die markt mag reiken, zodat economieën koolstofvrij kunnen worden gemaakt. Een land op zichzelf

gaat dat nooit en te nimmer bewerkstelligen. Daarvoor zijn onze landen en economieën te zeer verbonden⁶.

Tevens laten de gevolgen van klimaatverandering onverlet dat een gezamenlijke aanpak noodzakelijk is. Enorme stromen aan klimaatvluchtelingen worden verwacht, waar de hele wereld mee te maken zal hebben. We mogen hopen dat de komende decennia het oplossen van klimaatverandering impact gaat hebben op hoe onze duurzame economie vorm zal krijgen, in plaats van dat onze economie nog meer invloed gaat hebben op klimaatverandering. We moeten onze economische en politieke systemen aanpassen aan de klimaatverandering. De klimaatverandering kan bijvoorbeeld leiden tot meer aandacht voor R&D en duurzame technologieën, waarbij internationale actoren samen hun krachten kunnen bundelen om dit te bewerkstelligen. Klimaatverandering moet niet zozeer de ondergang of het stoppen van mondiale economische groei betekenen, maar de opbloei van duurzame groei en een wereldwijde groene economie. De fossiele brandstoffen, die ongekende injecties hebben gegeven aan de wereldeconomie en gezorgd hebben voor wereldwijde welvaart, raken op. Het gebruik en de verspreiding van die fossiele brandstof is tevens mogelijk geweest door globalisering: zonder globalisering hadden we in Europa nooit Russisch aardgas en Saoedische olie kunnen gebruiken. Datzelfde vernuft om dat te bewerkstelligen moet nu opnieuw gebeuren: gebruik globalisering om duurzame energie, technologie en kennis wereldwijd te verspreiden. Globalisering heeft de hedendaagse economische systemen klimaatonvriendelijk verbouwd, maar heeft potentie om de toekomst duurzaam en klimaatvriendelijk te vormen.

“Klimaatverandering moet niet de ondergang van mondiale economische groei betekenen, maar de opbloei van duurzame groei en een wereldwijde groene economie”

Een nationalistische blik op klimaatbeleid

door Rebecca Plas

Nationalisme heeft een nare bijmaak door gebeurtenissen uit het verleden. Echter zijn beide uitersten zeer problematisch, zo ook de anti-nationalistische houding die natiestaten de laatste decennia hebben aangenomen. Enerzijds heeft nationalisme betrekking op de nationale identiteit en cultuur, anderzijds op de democratische rechtsstaat, met name voor dit artikel relevant. Door globalisme, specifiek gezegd het supranationalisme van de Europese Unie, zijn Europese natiestaten afgebrokkeld. De EU creëert bindende wetgeving door middel van verordeningen, richtlijnen en besluiten. Ook het Europees Hof van Justitie doet bindende uitspraken. Veel uitspraken van het Hof hebben dan ook enorme impact gehad op de vorming en integratie van de EU, zonder dat er democratische instituten aan te pas zijn gekomen. Het intergouvernementele aspect van de Unie, zichtbaar in de Europese Raad en de Raad van Ministers, valt bovendien als weinig democratisch aan te merken. De Nederlandse bevolking stemt immers eens in de vier jaar op (hoogstwaarschijnlijk een deel van) een partijprogramma. Hierbij doen we onze eerste compromis. Vervolgens wordt er een coalitie gevormd waarbij standpunten worden uitgeruild; weer leveren we in. Tot slot komt de Europese laag, waarbij 27 lidstaten gezamenlijk tot beleid komen. Hoe kunnen we nog verwachten dat deze besluiten een afspiegeling zijn van de wil van het Nederlandse volk?

“Zowel de supranationalistische als de intergouvernementele werkwijze van de EU ondermijnt de centrale besluitvormingsmacht: de Nederlandse bevolking”

Soevereine natiestaten zijn essentieel voor het bestaan van de democratische rechtsstaat. Democratie is het idee dat de besluitvormingsmacht direct dan wel indirect bij het volk ligt. De eerder beschreven werkwijze van de EU ondermijnt de centrale besluitvormingsmacht: de Nederlandse bevolking. Een voorbeeld betreft het Nederlandse stikstofbeleid wat van de een op de andere dag op de schop moest door Europese natuurreggeving. Als gevolg kwamen bouwprojecten stil te liggen en bouwvergunningen mochten niet meer worden uitgegeven. En dat terwijl Nederland te maken heeft met de grootste wooncrisis ooit. Het was een van de belangrijkste thema's bij de landelijke verkiezingen van maart 2021. Overigens is het opvallend dat het beoogde

doel van de stikstofbeleid is Natura 2000-gebieden te beschermen, terwijl daar dan weer wel windmolens in worden geplaatst (zie bijv. windpark Oude Maas, Zuid-Holland)⁷. Prettig voor het klimaat, wat minder voor de natuur. Maar ook het plaatsen van windturbines ‘in de achtertuin’ levert regelmatig weerstand op, zelfs van GroenLinks-stemmers.⁸ Als zelfs de achterban van de groenste politieke partij niet tevreden is over het plaatsen van groene energie, kan wel gesteld worden dat er echt iets fundamenteels misgaat met het klimaatbeleid. Hieruit blijkt in ieder geval dat de uitvoering van klimaatbeleid lokaal problemen oplevert, waarbij de burger betrokken moet worden.

Daarentegen wijs ik het idee dat nationalisme en internationale samenwerking niet samen zouden gaan van de hand. In de manier waarop globalisten en nationalistten willen samenwerken, zit het verschil. Mijn visie is: samenwerking, ja; supranationalisme, nee. Immers is internationalisme (samenwerking tussen staten) iets anders dan supranationalisme (besluitvorming door een autoriteit ‘boven’ de staten). Grensoverschrijdende problematiek zoals klimaatverandering leent zich juist voor samenwerking tussen sterke natiestaten, waar democratie hoog in het vaandel staat, waar de regering weet hoe de burger tegenover klimaatverandering en -beleid staat. Hiervoor zijn naar mijn mening vormen van directe democratie nodig, als aanvulling op de representatieve democratie. Geen supranationale ‘Green Deal’, maar internationale afspraken, zoals het Klimaatakkoord van Parijs, maar dan liever wel met een democratische grondslag in nationale referenda of burgerfora. Daarbij komt natuurlijk dat het ook daadwerkelijk nut heeft wanneer er internationaal samengewerkt wordt (lees: de grootste vervuilers meedoen) om klimaatverandering tegen te gaan. Wij sluiten de kolencentrales, terwijl China ze bijbouwt. Bovendien lijkt het logisch om te stellen dat nationalistische, migratie-kritische politieke partijen baat hebben bij klimaatbeleid, aangezien zo wellicht grote stromen klimaatvluchtelingen voorkomen kunnen worden. Ook voor conservatieve partijen zou het van belang moeten zijn wegens de toekomst van de volgende generaties. Maar is dit vanuit nationalistisch oogpunt wel zo logisch? Het KNMI berichtte onlangs dat het doel van het Klimaatakkoord van Parijs, minder dan twee graden opwarming, mogelijk al onvermijdelijk is.⁹ Is het dan verstandig om miljarden uit te geven aan mitigatie alleen? Of kan er daarbij ook ingezet worden op klimaatadaptatie en subsidies voor onderzoek en innovatie? Zo zou Nederland internationaal koploper kunnen worden op dit gebied. Kortom, naar mijn inziens is een nationalistische blik op het klimaatbeleid zo gek nog niet.

“Zeg ja tegen internationalisme, zoals klimaatakkoorden, en nee tegen supranationalisme, zoals de ondemocratische Green Deal”

Delibereer!

Veel debatten zijn gepolariseerd of gepolitiseerd. Bijvoorbeeld in het klimaatdebat, waarbij vaak een overdreven klimaatactivist wordt gepositioneerd tegenover een -scepticus die het probleem ontkent. Ook in dit artikel wordt de problematiek geduid vanuit twee zeer verschillende visies: vanuit een globalistische en een nationalistische visie. De werkelijkheid is echter veel complexer en weerbarstiger: over het hele spectrum zijn mensen die het wel belangrijk vinden, maar bang zijn de transitie niet te kunnen betalen. Mensen die er inhoudelijk niet veel van weten. Mensen die het thema (nog) niet interesseert. Mensen die het wel interesseert, maar op dagelijkse basis met heel andere dingen druk zijn. Of een combinatie hiervan. Kortom, de politisering van dergelijke debatten vindt ons inziens voornamelijk plaats in de media en de politiek om de achterban tevreden te stellen. Terwijl burgers zelf misschien wel makkelijk uit discussies kunnen komen, via mogelijkheden om met elkaar in gesprek te gaan. Noodzakelijk is dan ook dat er een burgerforum komt, zoals de commissie-Brenninkmeijer adviseert. Hier kunnen willekeurig gelote burgers tezamen komen en gezamenlijk in debat gaan over de beste wijze van klimaatbeleid. Dit moet dus een echte afspiegeling zijn van de samenleving, waarbij ook de ‘moeilijke’ gevallen, zoals klimaatsceptici of -critici, net zo goed deel moeten uitmaken van het burgerforum. Onderzoek wijst uit dat het proces in burgerfora van met elkaar om de tafel zitten, ertoe bijdraagt dat verschillen van inzicht voor een belangrijk deel overbrugbaar worden.¹⁰ De creatieve inbreng van een diverse groep burgers leidt ook vaak tot passende en werkbare oplossingen voor problemen, door uiteenlopende kennis, ervaring en achtergronden. Die creativiteit komt vaak niet voort

uit de bureaucratische ambtelijk-bestuurlijke tafels die ingegeven zijn door consultants en lobbyisten¹⁰.

Het is belangrijk dat de samenleving betrokken is bij het bedenken en ook uitvoeren van het klimaatbeleid, want welke visie je er ook op nahoudt, klimaatbeleid en de aanpak van klimaatverandering zijn wereldwijde realiteit. Op deze wijze worden verschillen niet uitvergroot, maar opgelost, om een toekomstig duurzamesamenleving te creëren die voor iedereen werkt.

“Noodzakelijk is dat er een burgerforum komt, zoals de commissie-Brenninkmeijer adviseert. Hier kunnen willekeurig gelote burgers tezamen komen en gezamenlijk in debat gaan over de beste wijze van klimaatbeleid”

Zie bronnenlijst op p. 55

bron: Interfaith Philadelphia

